

ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ
ΑΠΟ ΤΗ ΡΩΜΑΙΚΗ ΑΙΓΥΠΤΟ

Τα έξι παπυρικά κείμενα που εκδίδονται εδώ ανήκουν στη συλλογή που φυλάσσεται στο Τμήμα Χειρογράφων της Βρετανικής Βιβλιοθήκης, στο Βρετανικό Μουσείο, και δημοσιεύονται με την άδεια του επιμελητή χειρογράφων x. Thomas S. Pattie. Τους δύο πρώτους παπύρους έχουν περιγράψει με συντομία ο F. G. Kenyon και ο H. I. Bell στον τρίτο τόμο των *P. Lond.*, ενώ οι επόμενοι δύο προορίζονται για έναν τόμο, τον έκτο στη σειρά, τον οποίο οι δύο Άγγλοι παπυρολόγοι είχαν προγραμματίσει αλλά δεν πρόλαβαν να εκδώσουν. Ο x. Pattie είχε την καλοσύνη να μου επιτρέψει να συμβουλευθώ τα χειρόγραφά τους και να επωφεληθώ από τις πρόχειρες μεταγραφές των κειμένων που είχαν ετοιμάσει.

Όλες οι ημερομηνίες που μνημονεύονται παραχάτω ανήκουν στη χριστιανική περίοδο.

1. *P. Lond. III 987 descr.*

21,5x9 εκ.

4ος αι.

Επιστολή του Ευμόλπιου προς τη μητέρα του Ταΐβι, γεμάτη παράπονα, υποδείξεις και εντολές που σχετίζονται με οικογενειακές υποθέσεις. Η επιφάνεια του παπύρου έχει υποστεί πολλές φθορές, το κείμενο όμως σώζεται σχεδόν ακέραιο. Ο πάπυρος είχε διπλωθεί κάθετα, από τα δεξιά προς τα αριστερά. Η γραφή, παράλληλη προς τις ίνες, είναι μια ακανόνιστη, μεγαλόσχημη επισεσυρμένη του τέταρτου αιώνα.

κυρίᾳ μονι μητρὶ Ταΐβι
Εύμόλπιος χαίρειν.
πολλάκει σε μετεπεμψάμην
καὶ ο[ύ]κ ἐβουλήθης ἐλθεῖν πρὸς
5 ἐμέ, καὶ ταῦτα ὅτε ἥκουσας
τὰ ὄντα ἔγνων οὖν ἐγὼ ὅτι
οὐκαίτι μονι ἐπιστρέψῃ εἰς ζῶ
εἰς ἀπέθανα, καν νῦν πάντα
ὑπερθεμένη ἀπάντησον πρός

P. Lond. III 987 descr.

10 με αὐτῆς ὥρας ἀναγκαίας
χρείας πάγῃ ἔνεκεν. πέμ-
ψον δὲ πρὸς Πύραννον τὸν
χαλκέαν, εἴνα ἀποστίλη μοι
τὸν λύχνον μου. ἢ ἀποστί-
15 λη [ἢ α]ὑτὸς ἔλθῃ. εἰ δὲ μὴ
δώσῃ, μὴ ἀναγκάσῃς αὐ-
τὸν· ποιῶ γὰρ αὐτὸν καὶ
μὴ θέλονταν ἐλθε[ῖ]ν. ἀλ-
λὰ οὖν μὴ ἀμε[λ]ήσῃς ἔλθε
20 [πρ]ὸς ἐμὲ ἐν τῇ σήμερον.
φέραι δὲ καὶ Παῦλον σὺν
[σοι]. ἐρρώσθαι σε εἴ-
[χο]μαι.

1 ταῦθι πάπ. 3 πολλάκις 6 ἔγων: εινων πάπ. 7 οὐκέτι 8 ἢ 13 χαλκέα ἵνα
ἀποστείλῃ 14-15 ἀποστείλῃ 15 εἰ: διορθ. από η 18 θέλοντα 19 ἀμελήσῃς 21 φέρε

2 Εὐμόλπιος: όχι Εὐημέριος, όπως αναφέρουν ο Kenyon και ο Bell στην περιγραφή του παπύρου (Euhemerius). Και τα δύο ονόματα απουσιάζουν από τον F. Preisigke, *Namenbuch*, Heidelberg 1922, και τον D. Foraboschi, *Onomasticon alterum papyrologicum*, Milano 1968.

3 πολλάκει σε: πρβ. P. Strash. 171.2 (3ος αι.) πολλάκι σοι. Στις δύο αυτές περιπτώσεις ίσως να μην πρόκειται παρά για απλογραφία, την οποία ευνοεί η συνεχής γραφή. Ο τύπος πολλάκ(ε)ι όμως απαντά σε παπυρικά κείμενα πριν και από άλλα σύμφωνα, ακόμη και πριν από φωνήντα· βλ. F. T. Gignac, *A Grammar of the Greek Papyri of the Roman and Byzantine Periods*, Milano 1976 κ.ε., I, 124 κ.ε., ιδ. 128.

4 και ο[ύ]κ: όπως στο παιδικό τραγούδι που αναφέρει ο Ιησούς (Ματθ. 11.17) ηλήσαμεν ώμιν και ούκ ωρχήσατε, ἐθρηνήσαμεν ώμιν και ούκ ἐκόψατε. Για παραδείγματα από τους παπύρους βλ. H. Ljungvik, *Beiträge zur Syntax der spätgriechischen Volkssprache*, Uppsala-Leipzig 1932, 55-56, και πρβ. παρακάτω, στ. 16 του έκτου κειμένου.

6 τὰ δητα: για τη χρήση του όρου στους παπύρους πρβ. P. Giss. I 19. 3-4 (2ος αι.) μεγάλως ἀγωνιώσα περὶ σοῦ διὰ τὰ δητα τοῦ καιροῦ φημιζόμενα· P. Oxy. XII 1583. 10-11 (2ος αι.) γράψον μοι περὶ τῶν δητῶν {δητῶν} καὶ τὰ γενόμενα (πρβ. P. Bon. I 44.6-7 (2ος αι.) μὴ ἀμελήσῃς τοῦ μοι γράψαι ἐπιστολὴν περὶ τῶν γεινομένων)· PSI XIII 1335.ii.27-28 (3ος αι.) εἰς δσον ἐκάστοτε διὰ γραμμάτων σε πληρ[ο]φορῶ περὶ τῶν δητῶν ἐν τοῖς ἐνθάδε πράγμασιν· PSI X 1161.5-6 (4ος αι.) οἵδες μὲν καὶ σοὶ (= σū) τὰ δητα ἐν τῇ οἰκίᾳ ἡμῶν. Πρβ. και P. Petrus 29.11 (2ος

αι.) ίδε τὸ ὅν (= δν) τί ἔστιν; (*«Sich du! Was ist die Wahrheit?»* οι εκδότες).

ἔγνων: το εινων του παπύρου οφείλεται απλώς στην παράλειψη του γραφέα να γράψει την οριζόντια κεραία του Γ.

7-8 εἰ... εἴ (= ἥ): ο ητακισμός συνήθως προκαλεί την αντίστροφη φθορά· πρβ. P. Select I 133.10-11 (3ος αι.) ἵνα καὶ μάθης ἥ (= εἰ) προσέχει μου ὁ διδάσκαλος ἥ οὐ· P. Oxy. VIII 1157.23-25 (3ος αι.) γράψον μοι περὶ τῆς [ά]πογραφῆς ὅτι ἥ (= εἰ) ἀπεγράψου ἥ οὐ· I 112.5-6 (3ος/4ος αι.) δήλωσόν μοι ἥ (= εἰ) πλοίῳ ἐξέρχ[ει] ἥ δύω.

8 ἀπέθανα: βλ. B. G. Mandilaras, *The Verb in the Greek Non-Literary Papyri*, Αθήνα 1973, § 317 (12). Gignac, ὁ.π., 335 x.ε., ιδ. 343.

8-11 κἄν νῦν ... ἔνεκεν: για τον επιστολικό τόπο πρβ. P. Oxy. XII 1593.7-8 (4ος αι.) κἄν νῦν, ἄδελφε, πάντα ὑπερθέμενος ἀντίγραψόν μοι VII 1065.3-5 (3ος αι.) ἔξαντῆς πάντα ὑπερθέμενος ἐλέθε μοι εἰς τὸ ἐποίκιον διὰ τὰ συμβάντα μοι. Περισσότερα παραδείγματα στο ἀρθρο του H. A. Steen, *Les clichés épistolaires dans les lettres sur papyrus grecques*, *Classica et Mediaevalia* 1 (1938) 119-176, ιδ. 156-157.

10 αὐτῆς ὥρας: «αμέσως» βλ. G. M. Parássoglou, *Ελληνικά* 29 (1976) 59.

10-11 ἀναγκαίας χρείας πάνω: για τη σειρά των λέξεων πρβ. Πλ. *Ιπ. μειζ.* 282e ἐν δλίγω χρόνω πάνω· για το επίθετο ἀναγκαῖος, C. Spicq, *Notes de lexicographie néo-testamentaire*, Freiburg-Göttingen, I, 77-80.

11 ἔνεκεν: βλ. G. Ghedini, *Aegyptus* 15 (1935) 238. Gignac, ὁ.π., I, 115-116.

13 χαλκέαν: για τον τύπο βλ. Gignac, ὁ.π., II, 45-46, και πρβ. 18 θέλονταν· για το επάγγελμα, T. Reil, *Beiträge zur Kenntnis des Gewerbes im hellenistischen Ägypten*, Borna-Leipzig 1913, 59-61, και Spicq, ὁ.π., II, 957-958.

17 ποιῶ: μελλοντικός ενεστώτας· πρβ. P. Oxy. I 121.25 (3ος αι.) μέγα πρᾶγμα ποιῶ αὐτοῖς· XII 1490.9 (3ος αι.) ἐὰν ἴσχύσῃς ἐκπλέξαι, μέγα ἔργον ποιεῖς. Για τη σημασία του μελλοντικού ενεστώτα στην ιστορία της ελληνικής γλώσσας βλ. N. Bănescu, *Die Entwicklung des griechischen Futurums von der frühbyzantinischen Zeit bis zur Gegenwart*, Boukourésti 1915, 66-71 (non vidi), και Mandilaras, ὁ.π., § 214-220.

18 θέλονταν ἐλθεῖν: ίσως θέλοντ' ἀνελθεῖν, αλλά πρβ. 4 ἐλθεῖν, 15 ἐλθη, 19 ἐλθέ. Για την κατάληξη -αν πρβ. 13 χαλκέαν.

19 μὴ ἀμε[λ]ήσις ἐλθέ: για τη σύνταξη βλ. Ljungvik, ὁ.π., 99-100. Steen, ὁ.π., 162-163. Για τον τονισμό ἐλθέ ἡ ἐλθε στην κοινή βλ. F. Blass - A. Debrunner - R. Funk, *A Greek Grammar of the New Testament and Other Early Christian Literature*, Chicago 1961, § 101 (στο λ. ὁρᾶν) Mandilaras, ὁ.π., § 664.

21-22. Πρβ. P. Cair. Isidor. 133.11-12 (3ος αι.) ἀρον δὲ καὶ Στροῦθον μετ' ἐσοῦ. Η σύνταξη σύν + δοτ. είναι ιωνισμός που πέρασε στην κοινή, όπου συνυπήρξε για ένα διάστημα με το αττικό μετά + γεν., το οποίο τελικά

επικράτησε (πρβ. νέα ελληνικά με + αιτ.)· βλ. Blass-Debrunner-Funk, ὁ.π., § 221, όπου και η σχετική βιβλιογραφία. Για την προστακτική φέρε με συνοπτική, όχι εξακολουθητική, σημασία, βλ. Mandilaras, ὁ.π., § 709 (3).

2. P. Lond. III 1252 descr.

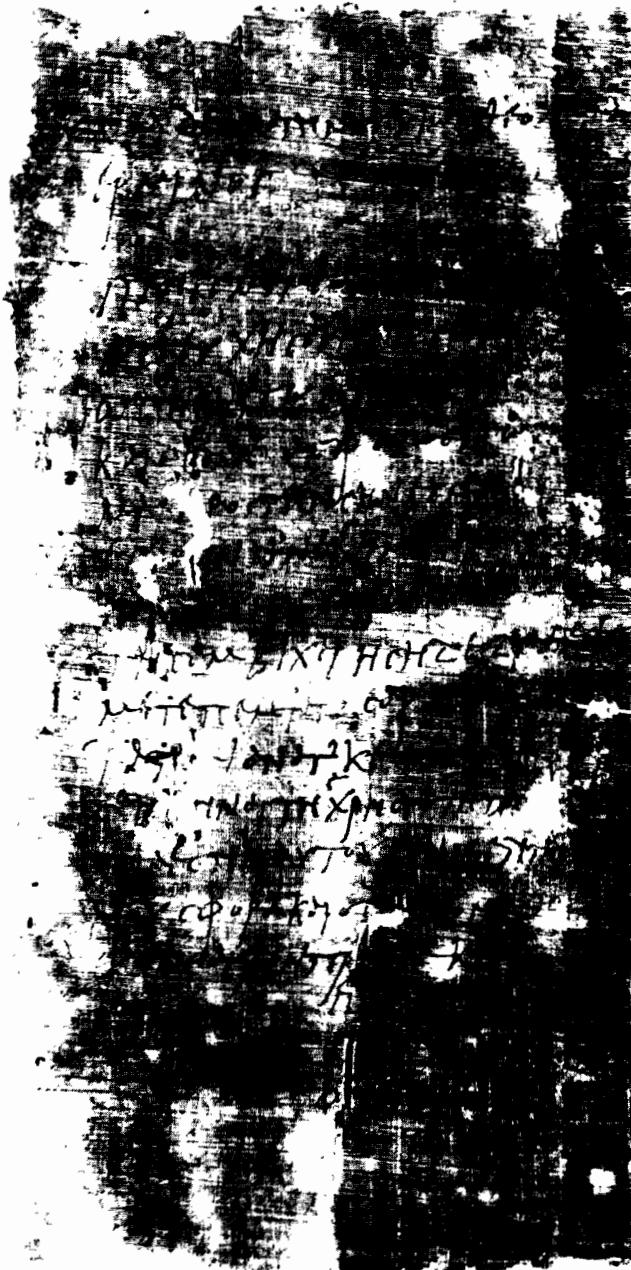
28×14 εκ.

4ος αι.

Επιστολή του Θεόδωρου προς τον Ερμίνο, τον οποίο αποκαλεί ιδίον και τέκνον (χωρίς αυτό να σημαίνει αναγκαστικά ότι ο αποστολέας είναι πατέρας του αποδέκτη) και τον παρακαλεί να επιτρέψει σε κάποιον γιατρό να παραμείνει κοντά του επειδή τον χρειάζεται. Το κείμενο σώζεται ολόκληρο, αν και το ξεθωριασμένο μελάνι και η σκουρόχρωμη επιφάνεια του παπύρου καθιστούν δύσκολη την ανάγνωση κατά μήκος της δεξιάς πλευράς. Στο δεξιό άκρο του παπύρου σώζεται μια κόλληση. Η γραφή, παράλληλη προς τις ίνες, είναι μια μεγαλόσχημη επισευρμένη του τέταρτου αιώνα.

Στην πίσω όψη σώζονται ίχνη από τις τελευταίες πέντε γραμμές μιας επιστολής γραμμένης παράλληλα προς τις ίνες από ένα σύγχρονο χέρι. Η επιφάνεια του παπύρου είναι πολύ φθαρμένη και το μελάνι έχει ξεθωριάσει, και τα μόνα που μπορώ να διαβάσω με βεβαιότητα είναι: 2 τὰ γράμματα, 3 Ἐρμῖνον - - - ἀπόστιλον εἰς τὴν πόλιν, 4 Ἰχαρίου ἔρρωσο, 5 ἔρρωσο (γραμμένο αμέσως κάτω από το προηγούμενο). Στην κάτω δεξιά γωνία πιθανά ίχνη κάποιας διεύθυνσης.

τῷ δεσπότῃ μου ιῶ Θεοδώρῳ
 Ἐρμῖνος χαίρειν.
 πέπισμε μέν, κύριε τέκνῳ,
 ὅτι εὐχή σου ἡν ὑγιένειν με,
 5 ὥς καὶ ἐγὼ περὶ σοῦ εὔχομαι.
 καὶ οἶδες ἀσφαλῶς πῶς διάκι-
 μαι πρὸς τὴν σῆν εὐγένιαγ.
 ἐπὶ οὖν συνέβῃ με ἀρωστῆ
 παρ' εὐχῆν ἐπιδημήσαντα
 10 τῇ Σεμβίχει, ἡ σῆ δὲ διάθεσις
 μετεπέμψατο Σαραπίωνα τὸν
 ιατρόν, ἀναγκēόν σοι ἐνόμισα
 δεηθῆναι τῇς χρηστότητ[ι]ς ὁς σ[ου] ὅτι
 χρία ἐστὶν αὐτοῦ — ἐπιμελῖται γάρ
 15 μου σφόδρα— καὶ ὅτι ἐρχόμενος

P. Lond. III 1252 descr.

φέρω αὐτὸν πρὸς σέ, κύριε τέκνο[ν].
 ἐρρῶσθαι σε εὔχομαι
 πολλοῖς χρόνοις, κ[ύρ]ιέ
 μου τέκνον ἀδιάβλη-
 τε.

20

3 πέπεισμαι 4 ὑγιαίνειν 6-7 διάκειμαι 7 εὐγένειαν 8 ἔπει, ἀρρωστεῖν 12 ἰατρον
 καὶ αναγ'κεον (γρ. ἀναγκαῖον) πάπ.: σοι. βλ. σημ. 14 χρεία, ἐπιμελεῖται

1 τῷ δεσπότῃ μου: ἔκφραση που αντικαθιστά αυτή την εποχή την προηγούμενη τῷ κυρίῳ μου· βλ. A. Moscadi, *Aegyptus* 50 (1970) 121· G. Tibiletti, *Le lettere private nei Greci del III e IV secolo d.C.*, Milano 1979, 33-34.

4 εὐχὴ σου ἡν̄ ὑγιένειν με: πρβ. 8-9 ἀρωστῖν παρ' εὐχῆν· P. Mil. Vogl. I 24.4-6 (2ος αι.) ὅπερ ἐμοὶ δι' εὐχῆς ἐστιν τό σεν ἐρρῶσθαι· P. Brem. 20.4-7 (2ος αι.) ἥσθην, ἀδελφε, ἐπὶ τῷ σε ἐρρῶσθαι μετὰ τῶν σῶν, τοῦτο γάρ μοι δι' εὐχῆς ἐστιν.

6 οἰδες: βλ. Mandilaras, ὁ.π., § 135, 444-445· Gignac, ὁ.π., II, 335-336.

7 εὐγένειαν: πρβ. 10 διάθεσις, 13 χρηστότητος. Γι' αυτούς καὶ παρόμοιους τίτλους ευγένειας, που αρχίζουν να χρησιμοποιούνται αυτή την εποχή καὶ διαδίδονται όλο καὶ περισσότερο κατά τη βυζαντινή περίοδο, βλ. L. Dinneen, *Titles of Address in Christian Greek Epistolography to 527 A.D.*, Washington 1920, ιδ. 48-49, 63-64· H. Zilliacus, *Untersuchungen zu den abstrakten Anredeformen und Höflichkeitstiteln im Griechischen*, Soc. Scient. Fennica, Comm. Hum. Litt. XV.3, Helsingfors 1949, ιδ. 46-47, 66, 105-107· Tibiletti, ὁ.π., ιδ. 37, 42-43. Η ἀποφή του A. Zehetmair, *De appellationibus honorificis in papyris graecis obviis*, Marpurgi Chattorum 1912, 46, διτι ο τίτλος χρηστότης χρησιμοποιούνταν αποκλειστικά για στρατιωτικούς δεν ευσταθεί· βλ. G. Ghedini, *Lettere christiane dai papiri greci del III e IV secolo*, Milano 1923, 35 καὶ σημ. στο xxv.6.

8 συνέβη με ἀρωστῖν: για τη σύνταξη βλ. Mandilaras, ὁ.π., § 791 (4).
 10 Σεμβίχει: χωριό στα νότια του Ερμοπολίτη νομού· βλ. M. Drew Bear, *Le Nome Hermopolite. Toponymes et Sites*, Am. Stud. Pap. 21 (1979) 238.

12 ἰατρόν: βιβλιογραφία για τους γιατρούς καὶ την ιατρική στην ελληνιστική καὶ τη ρωμαϊκή Αίγυπτο παρέχει η M.-H. Marganne, *Inventaire analytique des papyrus grecs de médecine*, Genève 1981, σ. ii· για την πτολεμαϊκή περίοδο βλ. καὶ P. M. Fraser, *Ptolemaic Alexandria*, I, Oxford 1972, 338-376· για τη ρωμαϊκή, N. Lewis, *Life in Egypt under Roman Rule*, Oxford 1983, 151-154.

12 ἀναγκέον ... ἐνόμισα: για τον επιστολικό τόπο βλ. H. Koskenniemi, *Studien zur Idee und Phraseologie des griechischen Briefes bis 400 n. Chr.*, Helsingfors 1956, 194. Για τη γραφή αναγ'κεον του παπύρου, Gignac, ὁ.π., II, 162-163.

σοι: κατάλοιπο, υποθέτω, της αρχικής διατύπωσης ἀναγκέον σοι ἐνόμισα

δεηθῆναι τῇ χρηστότητι σου, από την οποία διορθώθηκε μόνο η δεύτερη δοτική σε γενική. (Για τη διπλή εκφορά του έμμεσου αντικειμένου πρβ. P. Abinn. 56.12-13 (4ος αι.) καὶ τοῦτο τυχὼν εἰσαὶ σου [τῇ ψυ]χῇ (ἢ [τῇ τύχῃ]) χάριτά σοι ὅμ[οι]ογήσω.) Εναλλακτικά, το σοι μπορεῖ να θεωρηθεί σφάλμα αντί μοι. Το άμεσο αντικείμενο του δεηθῆναι (= μὴ μεταπέμψαι αὐτόν) ενοείται.

14-15 ἐπιμελῖται ... σφό~~δ~~ρα: για την ιατρική χρήση του ρήματος βλ. Spicq, ὁ.π., I, 69-70, 270-273· για την παρενθετική πρόταση (φαινόμενο σπάνιο στις παπυρικές ιδιωτικές επιστολές) πρβ. P. Oxy. X 1294.10-11 (2ος/3ος αι.) [ἐὰν δὲ σὺ] μὴ δυνηθῆς ἀνοίξαι τὸ πανάριον, δυσκό[λως γὰρ ἀνοί]γεται, δὸς τῷ κλειδοποιῷ καὶ ἀνοίξει σοι.

15 καὶ ὅτι: αιτιολογικό, όπως το προηγούμενο (13) — ή ίσως με τη σημασία ωκαι υπόσχομαι ότιν' πρβ. Πράξ. ἀπόστ. 14.22 παρακαλοῦντες ἐμμένειν τῇ πίστει, καὶ ὅτι (= καὶ λέγοντες ὅτι) διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· βλ. Blass-Debrunner-Funk, ὁ.π., § 397 (b)· H. Ljungvik, *Eranos* 27 (1929) 175 σημ. 1.

15-16 ἔρχόμενος φέρω: πρβ. P. Abinn. 31.18-19 (4ος αι.) φέρω γὰρ τοὺς κοινηγοὺς ἔρχόμενος. Για τη μελλοντική σημασία του φέρω βλ. Mandilaras, ὁ.π., § 219, και πρβ. Gignac, ὁ.π., II, 287-288.

17-20. Ο χαιρετισμός είναι γραμμένος ταχύτερα απ' ό,τι το κύριο σώμα της επιστολής αλλά μάλλον από το ίδιο χέρι. Η διάταξη του κειμένου σε είσθεση αποτελεί συνήθεια διαδεδομένη από τα μέσα του τρίτου ως τα μέσα του πέμπτου αιώνα. Για το περιεχόμενο πρβ. PSI VII 783a.9-10 (4ος αι.) ἐρρῶσθαι πολλοῖς χρόνοις εῦχομαι, πάτερ ἀσύγκριτε δρθῶς.

18 πολλοῖς χρόνοις: αντί του κλασικού πολλοὺς χρόνους· βλ. Blass-Debrunner-Funk, ὁ.π., § 201.

19-20 ἀδιάβλητε: από όσο μπόρεσα να ελέγξω, πρόκειται για την πρώτη εμφάνιση της λέξης σε πάπυρο. Πρβ. P. Abinn. 33.5 (4ος αι.) παρακαλέσαι τὴν σὴν χρηστότητα, κύριε ἀπαράβλητε.

3. P. Lond. Inv. 1563

20×9,5 εκ.

1ος/2ος αι.

Επιστολή του Δίδυμου και του (ἢ της) Γ— προς τον κοινό τους φίλο Ήρακλή, η οποία, στην πραγματικότητα, δεν περιλαμβάνει τίποτε περισσότερο από την ανταλλαγή ευγενικών χαιρετισμών και κοινοτοπιών, πρακτική που γνώρισε μεγάλη διάδοση τον τρίτο και τον τέταρτο αιώνα (πρβ. P. J. Parsons, εισαγωγή στον P. Oxy. XLII 3067). Ο πάπυρος είχε διπλωθεί από τα δεξιά προς τα αριστερά και έχει υποστεί πολλές φθορές, το κείμενο δύμως αποκαθίσταται εύκολα χάρη στους πολλούς επιστολικούς τόπους που περιέχει. Η γραφή, που

ανήκει στην επιεσυρμένη που κυριάρχησε τον πρώτο και τον δεύτερο αιώνα, γίνεται σταδιακά ταχύτερη από τον στίχο 15 και κάτω.

Λιδύμος καὶ Γ..[.().]. Ἡρακλῆ[]-
ωι τῶι φ[ιλτ]άτωι
χαίρειν.
ηδιστά σου κομ[ι]ζομ[ένο]ις
5 τὰ τράμματα μὴ δκν[ει] συν-
εχέστερον ἐπιστέλλειν,
πρὸ μ[ὲ]ν πάντων περ[ι] τ[η]ς[ι]
σῆς ὕ[γειας], ἔπει[τα] περὶ ὡν
χρῆζεις ἐντεῦθεν. τ[ο]υ-
10 το γάρ ποιῶν συνεχῶς
ἡμᾶς [εὐ]φρανεῖς. ὅτι μέ-
λει σοι περὶ τῆς ἐ[ν]τολῆς
ἡμῶν πεπείσμεθα κατὰ
τὸ ἵσον ἐκάτερ[ο]ις ἡμῶν.
15 ἀσπάζου Χαιρήμονα τὸν
φίλον, φ οὐκ ἀπεστάλκαμ[ε]ν
στοχαζόμενοι αὐτὸν μὴ
εἶναι κατὰ πόλιν ἀλλ᾽ ἐν ἀ-
γρῷ διὰ τὰς τρύγας. ἀσπά-
20 ζου τοὺς σοὺς πάντας καὶ τοὺς
φίλους. ἡσπάζετό σε Τούρβων
καὶ [Α]μάραντος καὶ τὰ παιδία.

Πίσω όψη:

Ἡρακλήωι φίλωι ✘ παρὰ Λιδύμου καὶ Γ.[

5 γράμματα

1-2 (καὶ πίσω όψη) Ἡρακλήωι: ο G. Crönert, *Memoria Graeca Herculaneensis*, Leipzig 1903, 162 σημ. 2, πρώτος υποστήριξε ότι η ονομαστική του ονόματος είναι Ἡρακλῆς καὶ όχι, κατά την έκφραση του H. C. Youtie, *Class. Phil.* 33 (1938) 427, «that hoary joker of papyrology, Ἡράκλης, a modern invention of which we have grown unduly fond». Βλ. δύμως τώρα καὶ Gignac, ὁ.π., II, 71-72.

2 τῶι φ[ιλτ]άτωι: το επίθετο χρησιμοποιείται μόνο για φίλους, ποτέ για συγγενείς: βλ. Koskenniemi, ὁ.π., 97-100· Tibiletti, ὁ.π., 43-44.

5 τράμματα: απλό γραφικό σφάλμα, από επίδραση του προηγούμενου τά.

5-9 μὴ ὄκν[ει] ... ἐντεῦθεν: για τον επιστολικό τόπο βλ. Steen, ὁ.π., 159-160· Koskenniemi, ὁ.π., 71-72· πρβ. P. Oxy. XLII 3067.8-12 (3ος αι.) προτρεπόμενος γράφειν μοι περί τε τῆς σωτηρίας σου καὶ ὃν ἐντεῦθεν χρῆσεις· τοῦτο γὰρ ποιήσας ἔσει μοι [χαρι]σάμενος.

8 ὑγ[είας]: στο ελάχιστο χάσμα του παπύρου ίσως υπήρχε ἐνα γιώτα: ὑγ[ι]είας· βλ. Gignac, ὁ.π., I, 296-297.

16 φίλον: πρβ. 21 φίλους, και πίσω ὀψη φίλωι· βλ. Koskenniemi, ὁ.π., 115-127· Spicq, ὁ.π., II, 936-939.

19-22. Βλ. Koskenniemi, ὁ.π., 150. Ο Τούρβων, ο Αμάραντος και τα παιδία ίσως είναι δούλοι.

Πίσω ὀψη: το ✘ σημαδεύει το σημείο στο οποίο ο αποστολέας θα έβαζε τη σφραγίδα του, αν είχε· εδώ την υποκαθιστά.

4. P. Lond. Inv. 1567

8,5×11 εχ.

3ος αι.

Ο Κοπρύς (sic) και η Σενθώνις στέλνουν μια επιστολή με χαιρετισμούς και ειδήσεις στο φίλυκό τους ζεύγος Σαραπάμμωνα και Σύρα. Σώζεται μόνο το επάνω τμήμα της επιστολής. Ο πάπυρος είχε διπλωθεί κάθετα και στη συνέχεια οριζόντια, στο σημείο στο οποίο τελειώνει το σωζόμενο κείμενο. Η γραφή, παράλληλη προς τις ίνες, είναι χαρακτηριστική παραλλαγή της λεγόμενης «γραφειοκρατικής», μιας από τις ωραιότερες που χρησιμοποίησαν οι γραφείς κατά τον τρίτο και τον τέταρτο αιώνα και την οποία έχει μελετήσει εξαντλητικά ο G. Cavallo στο *Aegyptus* 45 (1965) 216-249.

Κοπρὺς καὶ Σενθῶγις Σαραπάμμωνι
καὶ Σύρα πλεῖστα χαίρειν.
πρὸ μὲν πάντων εὐχόμεθα ὅμᾶς ὦ-
γιαίνειν καὶ τὸ προσκύνημα ὅμῶν
5 ποιοῦμεν παρὰ τοῖς πατρώοις θεοῖς εὖ-
χόμενοι ὡμεῖν τὰ κάλλιστα θαυμάζω
πῶς το[ῦ] Μῆνι.ίον ἐξερχομένου καὶ
ἄλλων οὐδὲ ἐγράψατε ὡμεῖν. εὐ οὖν <ποιήσεις>
δηλώσεις μοι πότε Σύρα παρεγένετο
10 πρὸς σέ, ἐπειδὴ λ[ίαν] ἡγωνιῶμεν.
εἰδέναι[ι] σε θέ[λω ὅτι] Κ]ροπρὲὺς ὁ κοσμη-

- - - - -

Πίσω δψη:

ἀπ(όδος) Σαραπάμμωγ[ι καὶ Σύρα

3 ὕμας πάπ. 3-4 ὕγιαινειν, ὕμων πάπ. 6 ὕμειν πάπ., γρ. ὕμῖν 8 οὐκ, ἥμῖν

1 Κοπρὺς: αντί Κοπρεὺς ή Κοπρῆς: βλ. Gignac, ὁ.π., I, 230 καὶ 264-265, καὶ πρβ. S. B. Pomeroy, Copronyms and the Exposure of Infants in Egypt, στο R. S. Bagnall καὶ W. V. Harris (εκδ.) *Studies in Roman Law in Memory of A. Arthur Schiller*, Leiden 1986, 147-162.

3-4 πρὸ μὲν πάντων ... ὕγιαινειν: ιδιαιτερα κοινός επιστολικός τόπος από τις αρχές του δεύτερου ως καὶ τον τέταρτο αιώνα: βλ. Koskenniemi, ὁ.π., 134-135.

4-5 τὸ προσκύνημα ... κάλλιστα: βλ. Koskenniemi, ὁ.π., 139-145, G. Geraci, Ricerche sul proskynema, *Aegyptus* 51 (1971) 3-211, ἰδ. 163 κ.ε., 193 κ.ε., 206. Ο επιστολικός τόπος ἔχει καὶ εκτενέστερες μορφές, λ.χ. PSI IV 206.3-8 (3ος αι.) πρὸ τῶν δλων εὔχομαι πᾶσι τοῖς θεοῖς ε[ύ]τυχεῖν σαι καὶ τ[ὸ] προσκύνημά σου [π]οιῶ καθ' ἐκάστην ἡμέραν παρ' οἵς ἐπιξενοῦ[μ]αι θεοῖς, εὔχομαι [δέ σ]οι τὰ ἐν βίῳ κάλλιστα ἀγαθὰ ὑπ[αρ]χθῆναι.

6 θαυμάζω: ο γραφέας ξέχασε ότι γράφει εκ μέρους δύο ατόμων· όμοια στον στ. 9 απευθύνεται μόνο στον Σαραπάμμωνα.

6-8 θαυμάζω ... ὕμειν: για τον επιστολικό τόπο πρβ. P. Oxy. XXXIV 2728.5-7 (3ος/4ος αι.) θαυμάζω πῶς καὶ νῦν τοῦ Ὡριγένους ἐρχομένου πρός ἐμὲ οὐδέν μοι ἐδή[λ]ωσας περὶ οὐδενός· BGU IV 1078.3-6 (1ος αι.) οὐ καλῶς δὲ ἐπόησας ἐκπορευομένων πολλῶν φίλων μὴ σημᾶνά μοι μηδὲ ἐν· P. Select I 121.6-8 (2ος αι.) τοσάντας ὕμειν ἐπιστολὰς διεπεμψάμην κούδεμείαν μοι ἀντεγράψαται, τοσούτων καταπλευσάντων· πρβ. τον αντίθετο τόπο, PSI IV 299.2-3 (3ος αι.) τυχών [τοῦ ἀ]νερχομένου πρὸς ὕμᾶς προήχθην γράψαι σο[ι τ]ὰ συμβάντα μοι. Για τη χρήση του θαυμάζω βλ. καὶ Koskenniemi, ὁ.π., 65-67.

7 Μηνί.ίου: από το γράμμα που αντιπροσωπεύεται με τη στιγμή σώζεται μόνο μια οριζόντια γραμμή που ενώνεται με την κορυφή του επόμενου γιώτα· πρόκειται μάλλον για γ, ε, σ, ἡ τ.

8 οὐγ ἐγράψατε: πρβ. P. Antin. I 43.20 (3ος/4ος αι.) οὐγ ἐρχομαι (Gignac, ὁ.π., I, 80). Εδώ ίσως πρόκειται για συμφυρμό των εκφράσεων οὐγ ἐγράψατε καὶ οὐ γεγράφατε.

8-9 εὖ οὖν <ποιήσεις> δηλώσεις: η συμπλήρωση είναι καὶ αναγκαία καὶ βέβαιη. Για τη σύνταξη του εὖ (ἡ καλῶς) ποιήσεις βλ. C. Harsing, *De optativi in chartis aegyptiis usu*, Bonn 1910, 53-54· A. H. Saloniūs, *Zur Sprache der griechischen Papyrusbriefe*, Soc. Scient. Fennica, Comm. Hum. Litt. II.3, Helsingfors 1927, 15· Ljungvik, ὁ.π., 95-99· Steen, ὁ.π., 139-143.

11 εἰδένεα[ι] σε θε[λ]ω: επιστολικός τόπος, για τον οποίο βλ. M. Naldini, *Il*

Κονσταντινούπολις
 την Χαρήν
 από την περιφέρεια
 της Αθηνών
 ως λαϊκή πόλη
 με σημαντικές
 πολιτιστικές
 και ιστορικές
 γενικής ορθόδοξη
 + αρχαίες
 θεοτοκίες
 επί την περιφέρεια
 της Αθηνών
 στην Αθηνών

v

Cristianesimo in Egitto. Lettere private nei papiri dei secoli II-IV, Firenze 1968,
αρ. 5.26-27.

κοσμη|[τὴς (ἢ κοσμη|[τεύσας): ἐνας από τους ἀρχοντας των (ελληνικών) πόλεων και των πρωτευουσών (μητροπόλεων) των νομών, υπεύθυνος για τους ἐφῆβους. Βλ. F. Oertel, *Die Liturgie*, Leipzig 1917, 329-332; F. L. de Kock, *Die Kosmeet in Egipte*, Leiden 1948.

5. P. Lond. Inv. 2104

15,5x9 εκ.

2ος αι.

Επιστολή του Ιούστου προς τον πατέρα του Πλάτωνα, συνοδευτική της αποστολής ενός καλαθιού με φρούτα. Ο πάπυρος έχει υποστεί εκτεταμένες φθορές, το κείμενο όμως σώζεται σχεδόν ακέραιο. Η γραφή, παράλληλη προς τις ίνες, είναι μια ταχεία, σταθερή επισεσυρμένη του δεύτερου αιώνα.

Στην πίσω όψη σώζονται το τέλος μιας στήλης και η αρχή μιας δεύτερης με λογαριασμούς εξόδων γραμμένους από το ίδιο χέρι κάθετα (sic) προς τις ίνες του παπύρου. Η επιφάνεια της πίσω όψης είναι ιδιαίτερα φθαρμένη και λίγες μόνο λέξεις σώζονται ακέραιες: 2 δαπάνης ἐπισκέψεω[ς], 9 ο ἀντός ἀπὸ [, 9-10 [ἐπι] σκέψεως, 11 καὶ ἀπὸ [. Η διεύθυνση της επιστολής είναι γραμμένη παράλληλα προς τις ίνες στο διάκενο ανάμεσα στις δύο στήλες.

'Ιοῦστος Πλάτωνι τῷ
πατρὶ χαίρειν.
ἔπεμψά σοι σώρακον
μεστὸν ὡς ἄνω ἔχων
5 τρία μέτρα φοινικί-
ων καὶ περσικὰ
ἔγκοσι πέντε. καὶ
πρόην σοι ἔπεμψα
τὰ αὐτὰ ἐν ἑτέρῳ
10 σωράκῳ. ὃ δὲ ἔπεμ-
ψά σοι καὶ νῦν
ἔδησα πιττάκι-
ον, ἵνα γνωσθῇ,
ἐπιγεγραμμέ-
15 νον [εἰ]ς ὄνομά
σου.
ἔ[ρρωσ]σθαί σε εῖχο(μαι).

Πίσω δψη: Πλά \times τωνι

1 ιουστος πάπ. 4 ὥς = ἔως· ἔχοντα 8 πρώην 10 ὅ: βλ. σημ. 13 ἵνα πάπ. 14 ε-
πι γεγραμμε πάπ.

3 ἐπεμψα: εδώ και στο 10-11 ο αόριστος είναι μάλλον επιστολικός· βλ.
Koskenniemi, ὁ.π., 192-195· Mandilaras, ὁ.π., § 344-345.

σώρακον: για τη χρήση του για αποθήκευση ή μεταφορά φρούτων βλ.
Πολυδεύκη, Ὄνομ. 10.129, όπου ο σώρακος περιλαμβάνεται στα ἀγγεῖα τὰ
ὑποδεχόμενα τὴν ὄπωραν· Βάθριο 108.18 στάμνοι τε μέλιτος σώρακοί τε φοινίκων·
Ησύχιο Σ 3081 σώρακον ἀγγεῖον εἰς ὃ σῦκα ἐμβάλλεται· P. Mil. Vogl. II 61.26-27
(2ος αι.) ἐν σωρακίῳ [σ]ταφυλάς. Για παρόμοιες μεταφορές φρούτων χρησιμο-
ποιούνταν και ἀλλα καλάθια ή παρόμοια δοχεία, όπως η σπυρίς (ή το σπυρίδιον),
η κίστη, το καλάθιον, το πανάριον και ο κάδος. Στην ανάγκη επιστρατευόταν η
ἱματιοφορίς (P. Oxy. I 116, 2ος αι.), ακόμη και κάποια μαξιλαροθήκη (PSI XIII
1331.12-14 (3ος αι.) κερβικάριον μεστὸν φοινείκων).

4 ὥς = ἔως: πρβ. P. Oxy. XXII 2353.14 (1ος αι.) ὥς (= ὥς) ὅτου· XII
1489.6 (3ος αι.) ὥς τοῦ ἄλλο μηνὸς ἐλεύσομε· P. Iand. VI 96.11 (3ος αι.) ὥς
ἀναβᾶται πρὸς ὑμᾶς. Βλ. A. N. Jannaris, *An Historical Greek Grammar*, London
1897, § 152, 1488, 1785, 1786, και Blass-Debrunner-Funk, ὁ.π., § 455 (3).

ἔχων: αντί ἔχοντα· πρβ. P. Merton III 106.8-10 (3ος αι.) ὅνον ... ἔχον· BGU
III 814.16 (3ος αι.) ἀφ[ῆ]κ[έ]ι μοι (= με) οὕτως μηδὲν ἔχων (πρβ. 18-19 ἀφῆκέις
[μοι οὕτω[ς] ὥς κύων]). Βλ. Blass-Debrunner-Funk, ὁ.π., § 136 (4). J. H.
Moulton - N. Turner, *A Grammar of New Testament Greek*, III, Syntax,
Edinburgh 1963, 314-315· Mandilaras, ὁ.π., § 879· Gignac, ὁ.π., II, 131. Για τη
φράση πρβ. P. Oxy. III 529.5-7 (2ος αι.) σφυρίδιν τραγημάτων ἔχων ἀριθμία σῦκα
ρ, κάρυα ρ, και P. Lond. Inv. 2184 (το επόμενο κείμενο).

5 μέτρα: το μέτρον είναι 1/10 της αρτάβας (P. Oxy. I 9 verso), δηλ. περίπου
τρία λίτρα.

5-6. Για τα φοινίκια και τα περσικά (ή δωράκινα = ροδάκινα) βλ. M. Müller,
σημ. 3 και 4 στο CPR X 62.

12 ἔδησα: ενν. αὐτῷ (εκτός αν διορθώσουμε το δ του στ. 10 σε φ).

πιττάκιον: ετικέτα ή πινακίδα, από πάπυρο ή δέρμα. Για τη χρήση του εδώ
πρβ. Πετρώνιο 34.6.

14-16 ἐπιγεγραμμένον [εἶ]ς ὄνομά σου: πρβ. SB V 7743.12-15 (1ος/2ος αι.)
πυρῆνος στάμν[ον] και ἀλικο[ς σ]τάμνον και τραγημάτων σφυ[ρί]δα ἐπιγεγραμμένα
εἰς ὄνομά σου· P. Bad. II 43.10-13 (3ος αι.) ἐλαίου βάδια τέσσερα, (γίνεται) δ,
ἐπιγεγραμμένα δέ ἔ[σ]τιν [δ]ινόματι Πλουτάρχου· PSI XIV 1423.22-25 (4ος αι.)
δέξασθαι τῷ αὐτῷ πλοίου σάμφατον οἴνου, ή δαὶ ἐπιγραφὴ αὐτοῦ «Σακαῶνος π(αρὰ)
Εὐλογίου».

6. P. Lond. Inv. 2184

24×11 εκ.

3ος/4ος αι.

Επιστολή του Πολύβιου προς τον πατέρα του Ηρακλείδη με παραγγελίες και πληροφορίες για διάφορα τρόφιμα που του αποστέλλει. Ο πάπυρος έχει υποστεί φθορές κατά μήκος της αριστερής κάθετης τσάκισης καθώς και της οριζόντιας στη μέση του κειμένου (στ. 17). Η γραφή, παράλληλη προς τις ίνες, είναι μια ρέουσα μεγαλόσχημη επισεσυρμένη.

Πολύβιος τῷ πατρί μου Ἡρα-
κλείδῃ πλεῖστα χαίρειν.
πρὸ μὲν πάντων ἀσπάζομέ
σοι παρὰ τοῖς πατρώοις θεοῖς
5 κ[ai] τὰ ἀσπάκαντά σοι πεδία.
γεινώσκιν σοι θέλω κόμι-
σογ παρὰ Ψάεις καμηλάτου
εωιον σφυρίδιον ἔχων
μάτιον ἐλαιῶν καὶ πλακοῦ-
10 τὴν φυνικίων καὶ δλίγα
φυνικίων. οὐκ αἰδήλωσές
μοι ὅτι εἰ ἐκόμισες παρὰ
τοῦ Πετρῆς σφυρίδιον ἔ-
χων ἐλαιῶν μέτρα τριῶν.
15 καὶ πολλάκεις ἔγραψά σοι
ἐπιστολία καὶ οὐδεμίαν
μοι ἀντιγραφήν μοι ἐδή-
λω[σ]ας. ἀγόρασόν μοι [έ]κ τῆ-
ς ἐμῆς τιμῆς πόκον ἔ[ρι]δί' ὡν'
20 ἐκ τιμῆς. καὶ δήλωσόν μοι
περὶ οὐθέλεις. καὶ καιράμιον
λεπτοταρύχια τῆς οὔσης
τιμῆς, ἀβραβίδων. καὶ περὶ
τοῦ προπιναρίου γάρου, ὥν
25 μοι ἐπεμψες, εὖρον αὐτὸν
ἄζμενον. κόμισον περὶ
τοῦ αὐτῷ Ψάεις καμηλάτου
κόκουμαν ἐλαίου, καὶ ὑπη-
ρέτησον αὐτόν, εἴνα εἰσχύ-
30 [ση ὑπ]ερετεῖν ἡμᾶς ἐξ ἀμ-
[.....]γ. ἔρρω(σο).

1. *Exodus* 12:1-14
2. *Exodus* 12:15-20
3. *Exodus* 12:21-28
4. *Exodus* 12:29-36
5. *Exodus* 12:37-42
6. *Exodus* 12:43-50
7. *Exodus* 12:51-57
8. *Exodus* 12:58-67
9. *Exodus* 12:68-72
10. *Exodus* 12:73-78
11. *Exodus* 12:79-87
12. *Exodus* 12:88-91
13. *Exodus* 12:92-98
14. *Exodus* 12:99-104
15. *Exodus* 12:105-111
16. *Exodus* 12:112-118
17. *Exodus* 12:119-125
18. *Exodus* 12:126-132
19. *Exodus* 12:133-139
20. *Exodus* 12:140-146
21. *Exodus* 12:147-153
22. *Exodus* 12:154-160
23. *Exodus* 12:161-167
24. *Exodus* 12:168-174
25. *Exodus* 12:175-181
26. *Exodus* 12:182-188
27. *Exodus* 12:189-195
28. *Exodus* 12:196-202
29. *Exodus* 12:203-209
30. *Exodus* 12:210-216
31. *Exodus* 12:217-223
32. *Exodus* 12:224-230
33. *Exodus* 12:231-237
34. *Exodus* 12:238-244
35. *Exodus* 12:245-251
36. *Exodus* 12:252-258
37. *Exodus* 12:259-265
38. *Exodus* 12:266-272
39. *Exodus* 12:273-279
40. *Exodus* 12:280-286
41. *Exodus* 12:287-293
42. *Exodus* 12:294-299
43. *Exodus* 12:300-306
44. *Exodus* 12:307-313
45. *Exodus* 12:314-320
46. *Exodus* 12:321-327
47. *Exodus* 12:328-334
48. *Exodus* 12:335-341
49. *Exodus* 12:342-348
50. *Exodus* 12:349-355
51. *Exodus* 12:356-362
52. *Exodus* 12:363-369
53. *Exodus* 12:370-376
54. *Exodus* 12:377-383
55. *Exodus* 12:384-390
56. *Exodus* 12:391-397
57. *Exodus* 12:398-404
58. *Exodus* 12:405-411
59. *Exodus* 12:412-418
60. *Exodus* 12:419-425
61. *Exodus* 12:426-432
62. *Exodus* 12:433-439
63. *Exodus* 12:440-446
64. *Exodus* 12:447-453
65. *Exodus* 12:454-460
66. *Exodus* 12:461-467
67. *Exodus* 12:468-474
68. *Exodus* 12:475-481
69. *Exodus* 12:482-488
70. *Exodus* 12:489-495
71. *Exodus* 12:496-502
72. *Exodus* 12:503-509
73. *Exodus* 12:510-516
74. *Exodus* 12:517-523
75. *Exodus* 12:524-530
76. *Exodus* 12:531-537
77. *Exodus* 12:538-544
78. *Exodus* 12:545-551
79. *Exodus* 12:552-558
80. *Exodus* 12:559-565
81. *Exodus* 12:566-572
82. *Exodus* 12:573-579
83. *Exodus* 12:580-586
84. *Exodus* 12:587-593
85. *Exodus* 12:594-600
86. *Exodus* 12:601-607
87. *Exodus* 12:608-614
88. *Exodus* 12:615-621
89. *Exodus* 12:622-628
90. *Exodus* 12:629-635
91. *Exodus* 12:636-642
92. *Exodus* 12:643-649
93. *Exodus* 12:650-656
94. *Exodus* 12:657-663
95. *Exodus* 12:664-670
96. *Exodus* 12:671-677
97. *Exodus* 12:678-684
98. *Exodus* 12:685-691
99. *Exodus* 12:692-698
100. *Exodus* 12:699-705
101. *Exodus* 12:706-712
102. *Exodus* 12:713-719
103. *Exodus* 12:720-726
104. *Exodus* 12:727-733
105. *Exodus* 12:734-740
106. *Exodus* 12:741-747
107. *Exodus* 12:748-754
108. *Exodus* 12:755-761
109. *Exodus* 12:762-768
110. *Exodus* 12:769-775
111. *Exodus* 12:776-782
112. *Exodus* 12:783-789
113. *Exodus* 12:790-796
114. *Exodus* 12:797-803
115. *Exodus* 12:804-810
116. *Exodus* 12:811-817
117. *Exodus* 12:818-824
118. *Exodus* 12:825-831
119. *Exodus* 12:832-838
120. *Exodus* 12:839-845
121. *Exodus* 12:846-852
122. *Exodus* 12:853-859
123. *Exodus* 12:860-866
124. *Exodus* 12:867-873
125. *Exodus* 12:874-880
126. *Exodus* 12:881-887
127. *Exodus* 12:888-894
128. *Exodus* 12:895-901
129. *Exodus* 12:902-908
130. *Exodus* 12:909-915
131. *Exodus* 12:916-922
132. *Exodus* 12:923-929
133. *Exodus* 12:930-936
134. *Exodus* 12:937-943
135. *Exodus* 12:944-950
136. *Exodus* 12:951-957
137. *Exodus* 12:958-964
138. *Exodus* 12:965-971
139. *Exodus* 12:972-978
140. *Exodus* 12:979-985
141. *Exodus* 12:986-992
142. *Exodus* 12:993-999
143. *Exodus* 12:1000-1006
144. *Exodus* 12:1007-1013
145. *Exodus* 12:1014-1020
146. *Exodus* 12:1021-1027
147. *Exodus* 12:1028-1034
148. *Exodus* 12:1035-1041
149. *Exodus* 12:1042-1048
150. *Exodus* 12:1049-1055
151. *Exodus* 12:1056-1062
152. *Exodus* 12:1063-1069
153. *Exodus* 12:1070-1076
154. *Exodus* 12:1077-1083
155. *Exodus* 12:1084-1090
156. *Exodus* 12:1091-1097
157. *Exodus* 12:1098-1104
158. *Exodus* 12:1095-1111
159. *Exodus* 12:1112-1118
160. *Exodus* 12:1119-1125
161. *Exodus* 12:1126-1132
162. *Exodus* 12:1133-1139
163. *Exodus* 12:1140-1146
164. *Exodus* 12:1147-1153
165. *Exodus* 12:1154-1160
166. *Exodus* 12:1161-1167
167. *Exodus* 12:1168-1174
168. *Exodus* 12:1175-1181
169. *Exodus* 12:1182-1188
170. *Exodus* 12:1189-1195
171. *Exodus* 12:1196-1202
172. *Exodus* 12:1203-1209
173. *Exodus* 12:1210-1216
174. *Exodus* 12:1217-1223
175. *Exodus* 12:1224-1230
176. *Exodus* 12:1231-1237
177. *Exodus* 12:1238-1244
178. *Exodus* 12:1245-1251
179. *Exodus* 12:1252-1258
180. *Exodus* 12:1259-1265
181. *Exodus* 12:1266-1272
182. *Exodus* 12:1273-1279
183. *Exodus* 12:1280-1286
184. *Exodus* 12:1287-1293
185. *Exodus* 12:1294-1296
186. *Exodus* 12:1297-1303
187. *Exodus* 12:1304-1310
188. *Exodus* 12:1311-1317
189. *Exodus* 12:1318-1324
190. *Exodus* 12:1325-1331
191. *Exodus* 12:1332-1338
192. *Exodus* 12:1339-1345
193. *Exodus* 12:1346-1352
194. *Exodus* 12:1353-1359
195. *Exodus* 12:1360-1366
196. *Exodus* 12:1367-1373
197. *Exodus* 12:1374-1380
198. *Exodus* 12:1381-1387
199. *Exodus* 12:1388-1394
200. *Exodus* 12:1395-1401
201. *Exodus* 12:1402-1408
202. *Exodus* 12:1409-1415
203. *Exodus* 12:1416-1422
204. *Exodus* 12:1423-1429
205. *Exodus* 12:1430-1436
206. *Exodus* 12:1437-1443
207. *Exodus* 12:1444-1450
208. *Exodus* 12:1451-1457
209. *Exodus* 12:1458-1464
210. *Exodus* 12:1465-1471
211. *Exodus* 12:1472-1478
212. *Exodus* 12:1479-1485
213. *Exodus* 12:1486-1492
214. *Exodus* 12:1493-1499
215. *Exodus* 12:1500-1506
216. *Exodus* 12:1507-1513
217. *Exodus* 12:1514-1520
218. *Exodus* 12:1521-1527
219. *Exodus* 12:1528-1534
220. *Exodus* 12:1535-1541
221. *Exodus* 12:1542-1548
222. *Exodus* 12:1549-1555
223. *Exodus* 12:1556-1562
224. *Exodus* 12:1563-1569
225. *Exodus* 12:1570-1576
226. *Exodus* 12:1577-1583
227. *Exodus* 12:1584-1590
228. *Exodus* 12:1591-1597
229. *Exodus* 12:1598-1604
230. *Exodus* 12:1605-1611
231. *Exodus* 12:1612-1618
232. *Exodus* 12:1619-1625
233. *Exodus* 12:1626-1632
234. *Exodus* 12:1633-1639
235. *Exodus* 12:1640-1646
236. *Exodus* 12:1647-1653
237. *Exodus* 12:1654-1660
238. *Exodus* 12:1661-1667
239. *Exodus* 12:1668-1674
240. *Exodus* 12:1675-1681
241. *Exodus* 12:1682-1688
242. *Exodus* 12:1689-1695
243. *Exodus* 12:1696-1702
244. *Exodus* 12:1703-1709
245. *Exodus* 12:1710-1716
246. *Exodus* 12:1717-1723
247. *Exodus* 12:1724-1730
248. *Exodus* 12:1731-1737
249. *Exodus* 12:1738-1744
250. *Exodus* 12:1745-1751
251. *Exodus* 12:1752-1758
252. *Exodus* 12:1759-1765
253. *Exodus* 12:1766-1772
254. *Exodus* 12:1773-1779
255. *Exodus* 12:1780-1786
256. *Exodus* 12:1787-1793
257. *Exodus* 12:1794-1796
258. *Exodus* 12:1797-1803
259. *Exodus* 12:1804-1810
260. *Exodus* 12:1811-1817
261. *Exodus* 12:1818-1824
262. *Exodus* 12:1825-1831
263. *Exodus* 12:1832-1838
264. *Exodus* 12:1839-1845
265. *Exodus* 12:1846-1852
266. *Exodus* 12:1853-1859
267. *Exodus* 12:1860-1866
268. *Exodus* 12:1867-1873
269. *Exodus* 12:1874-1880
270. *Exodus* 12:1881-1887
271. *Exodus* 12:1888-1894
272. *Exodus* 12:1895-1901
273. *Exodus* 12:1902-1908
274. *Exodus* 12:1909-1915
275. *Exodus* 12:1916-1922
276. *Exodus* 12:1923-1929
277. *Exodus* 12:1930-1936
278. *Exodus* 12:1937-1943
279. *Exodus* 12:1944-1950
280. *Exodus* 12:1951-1957
281. *Exodus* 12:1958-1964
282. *Exodus* 12:1965-1971
283. *Exodus* 12:1972-1978
284. *Exodus* 12:1979-1985
285. *Exodus* 12:1986-1992
286. *Exodus* 12:1993-1999
287. *Exodus* 12:2000-2006
288. *Exodus* 12:2007-2013
289. *Exodus* 12:2014-2020
290. *Exodus* 12:2021-2027
291. *Exodus* 12:2028-2034
292. *Exodus* 12:2035-2041
293. *Exodus* 12:2042-2048
294. *Exodus* 12:2049-2055
295. *Exodus* 12:2056-2062
296. *Exodus* 12:2063-2069
297. *Exodus* 12:2070-2076
298. *Exodus* 12:2077-2083
299. *Exodus* 12:2084-2090
300. *Exodus* 12:2091-2097
301. *Exodus* 12:2098-2104
302. *Exodus* 12:2095-2111
303. *Exodus* 12:2112-2118
304. *Exodus* 12:2119-2125
305. *Exodus* 12:2126-2132
306. *Exodus* 12:2133-2139
307. *Exodus* 12:2140-2146
308. *Exodus* 12:2147-2153
309. *Exodus* 12:2154-2160
310. *Exodus* 12:2161-2167
311. *Exodus* 12:2168-2174
312. *Exodus* 12:2175-2181
313. *Exodus* 12:2182-2188
314. *Exodus* 12:2189-2195
315. *Exodus* 12:2196-2198
316. *Exodus* 12:2199-2201
317. *Exodus* 12:2202-2204
318. *Exodus* 12:2205-2207
319. *Exodus* 12:2208-2210
320. *Exodus* 12:2211-2213
321. *Exodus* 12:2214-2216
322. *Exodus* 12:2217-2219
323. *Exodus* 12:2220-2222
324. *Exodus* 12:2223-2225
325. *Exodus* 12:2226-2228
326. *Exodus* 12:2229-2231
327. *Exodus* 12:2232-2234
328. *Exodus* 12:2235-2237
329. *Exodus* 12:2238-2240
330. *Exodus* 12:2241-2243
331. *Exodus* 12:2244-2246
332. *Exodus* 12:2247-2249
333. *Exodus* 12:2250-2252
334. *Exodus* 12:2253-2255
335. *Exodus* 12:2256-2258
336. *Exodus* 12:2259-2261
337. *Exodus* 12:2262-2264
338. *Exodus* 12:2265-2267
339. *Exodus* 12:2268-2270
340. *Exodus* 12:2271-2273
341. *Exodus* 12:2274-2276
342. *Exodus* 12:2277-2279
343. *Exodus* 12:2280-2282
344. *Exodus* 12:2283-2285
345. *Exodus* 12:2286-2288
346. *Exodus* 12:2289-2291
347. *Exodus* 12:2292-2294
348. *Exodus* 12:2295-2297
349. *Exodus* 12:2298-2299
350. *Exodus* 12:2300-2301
351. *Exodus* 12:2302-2303
352. *Exodus* 12:2304-2305
353. *Exodus* 12:2306-2307
354. *Exodus* 12:2308-2309
355. *Exodus* 12:2310-2311
356. *Exodus* 12:2312-2313
357. *Exodus* 12:2314-2315
358. *Exodus* 12:2316-2317
359. *Exodus* 12:2318-2319
360. *Exodus* 12:2320-2321
361. *Exodus* 12:2322-2323
362. *Exodus* 12:2324-2325
363. *Exodus* 12:2326-2327
364. *Exodus* 12:2328-2329
365. *Exodus* 12:2330-2331
366. *Exodus* 12:2332-2333
367. *Exodus* 12:2334-2335
368. *Exodus* 12:2336-2337
369. *Exodus* 12:2338-2339
370. *Exodus* 12:2340-2341
371. *Exodus* 12:2342-2343
372. *Exodus* 12:2344-2345
373. *Exodus* 12:2346-2347
374. *Exodus* 12:2348-2349
375. *Exodus* 12:2350-2351
376. *Exodus* 12:2352-2353
377. *Exodus* 12:2354-2355
378. *Exodus* 12:2356-2357
379. *Exodus* 12:2358-2359
380. *Exodus* 12:2360-2361
381. *Exodus* 12:2362-2363
382. *Exodus* 12:2364-2365
383. *Exodus* 12:2366-2367
384. *Exodus* 12:2368-2369
385. *Exodus* 12:2370-2371
386. *Exodus* 12:2372-2373
387. *Exodus* 12:2374-2375
388. *Exodus* 12:2376-2377
389. *Exodus* 12:2378-2379
390. *Exodus* 12:2380-2381
391. *Exodus* 12:2382-2383
392. *Exodus* 12:2384-2385
393. *Exodus* 12:2386-2387
394. *Exodus* 12:2388-2389
395. *Exodus* 12:2390-2391
396. *Exodus* 12:2392-2393
397. *Exodus* 12:2394-2395
398. *Exodus* 12:2396-2397
399. *Exodus* 12:2398-2399
400. *Exodus* 12:2400-2401
401. *Exodus* 12:2402-2403
402. *Exodus* 12:2404-2405
403. *Exodus* 12:2406-2407
404. *Exodus* 12:2408-2409
405. *Exodus* 12:2410-2411
406. *Exodus* 12:2412-2413
407. *Exodus* 12:2414-2415
408. *Exodus* 12:2416-2417
409. *Exodus* 12:2418-2419
410. *Exodus* 12:2420-2421
411. *Exodus* 12:2422-2423
412. *Exodus* 12:2424-2425
413. *Exodus* 12:2426-2427
414. *Exodus* 12:2428-2429
415. *Exodus* 12:2430-2431
416. *Exodus* 12:2432-2433
417. *Exodus* 12:2434-2435
418. *Exodus* 12:2436-2437
419. *Exodus* 12:2438-2439
420. *Exodus* 12:2440-2441
421. *Exodus* 12:2442-2443
422. *Exodus* 12:2444-2445
423. *Exodus* 12:2446-2447
424. *Exodus* 12:2448-2449
425. *Exodus* 12:2450-2451
426. *Exodus* 12:2452-2453
427. *Exodus* 12:2454-2455
428. *Exodus* 12:2456-2457
429. *Exodus* 12:2458-2459
430. *Exodus* 12:2460-2461
431. *Exodus* 12:2462-2463
432. *Exodus* 12:2464-2465
433. *Exodus* 12:2466-2467
434. *Exodus* 12:2468-2469
435. *Exodus* 12:2470-2471
436. *Exodus* 12:2472-2473
437. *Exodus* 12:2474-2475
438. *Exodus* 12:2476-2477
439. *Exodus* 12:2478-2479
440. *Exodus* 12:2480-2481
441. *Exodus* 12:2482-2483
442. *Exodus* 12:2484-2485
443. *Exodus* 12:2486-2487
444. *Exodus* 12:2488-2489
445. *Exodus* 12:2490-2491
446. *Exodus* 12:2492-2493
447. *Exodus* 12:2494-2495
448. *Exodus* 12:2496-2497
449. *Exodus* 12:2498-2499
450. *Exodus* 12:2500-2501
451. *Exodus* 12:2502-2503
452. *Exodus* 12:2504-2505
453. *Exodus* 12:2506-2507
454. *Exodus* 12:2508-2509
455. *Exodus* 12:2510-2511
456. *Exodus* 12:2512-2513
457. *Exodus* 12:2514-2515
458. *Exodus* 12:2516-2517
459. *Exodus* 12:2518-2519
460. *Exodus* 12:2520-2521
461. *Exodus* 12:2522-2523
462. *Exodus* 12:2524-2525
463. *Exodus* 12:2526-2527
464. *Exodus* 12:2528-2529
465. *Exodus* 12:2530-2531
466. *Exodus* 12:2532-2533
467. *Exodus* 12:2534-2535
468. *Exodus* 12:2536-2537
469. *Exodus* 12:2538-2539
470. *Exodus* 12:2540-2541
471. *Exodus* 12:2542-2543
472. *Exodus* 12:2544-2545
473. *Exodus* 12:2546-2547
474. <

Πίσω δψη:

$$\begin{array}{l} \text{ἀπ(όδος) Ἡρακλείδῃ} \\ \text{τῷ πατρὶ μου} \end{array} \equiv \equiv \begin{array}{l} \pi(\alpha\rho\dot{\alpha}) \text{ Πο[λυβίου} \\ \text{απ[} \end{array}$$

1-2 Ἡρακλείδῃ: ύστερα από διόρθωση 3 ἀσπάζομαι 4 σε 5 ἀβάσκαντά πεδία πάπ., γρ. παιδία 6 γινώσκειν σε 8 ἔχον 9-10 πλακοῦντιν 10 φοινικίων 11 φοινίκια, ἐδήλωσές 13-14 ἔχον 14 τρία 15 πολλάκις 16 ἐπιστόλια 21 κεράμιον 22 λεπτοταρίχια (αντί λεπτοταριχίων) 23 ἀβραμίδων 24 ὃν 26 ἄσμενος, παρὰ 28 κούκουμαν 29-30 ἵνα ἴσχι[ση] 30 ὑπερετεῖν: ει διορθ. από η (δηλ. ὑπερετῆσαι), γρ. ὑπηρετεῖν

1-2 Ἡρακλείδῃ: το όνομα είναι γραμμένο πάνω από κάτι άλλο, από το οποίο σώζεται μόνο το τελευταίο -ς, δίνοντας την εντύπωση ότι πρέπει να διαβάσουμε Ἡρακλείδης.

3-5 Για τον ἀσπασμόν στην αρχή της επιστολής βλ. F. X. Exler, *The Form of the Ancient Greek Letter of the Epistolary Papyri*, Washington 1933, 111-113· για χαιρετισμό παρὰ τοῖς θεοῖς πρβ. P. Oxy. XII 1489.1-2 (3ος αι.) ἄσπα[[ζ]]σον Φίρμον καὶ Τεκοῦσαν καὶ τοὺς ἡμῶν πάντας παρὰ τοῖς θεοῖς τῆς πόλεως τῶν Ἀντινοαίων.

3-4 ἀσπάζομέ σοι: για τη χρήση της δοτικής εδώ και στο γεινώσκιν σοι θέλω (6) βλ. S. G. Kapsomenakis, *Voruntersuchungen zu einer Grammatik des Papyri der nachchristlichen Zeit*, Münch. Beitr. 28 (1938) 24 σημ. 2.

5 τὰ ἀσπάκαντά σοι πεδία: τα πολλά π στην πρόταση αυτή και η ύπαρξη του ἀσπ-άζομαι στον στ. 3 ίσως είναι υπεύθυνα για τον περίεργο τύπο ἀσπάκαντα, όπου παρατηρείται τροπή του β σε π (βλ. Gignac, ὁ.π., I, 83) και μετατόπιση του σ (πρβ. P. Amh. II 130.4 (4ος αι.) ἐξλῆθα). Αντί για τη δοτική σοι τα άλλα κείμενα που περιέχουν τη φράση χρησιμοποιούν τη γενική σου· το σοι είναι είτε σφάλμα του γραφέα (βλ. την προηγούμενη σημείωση) ή ηθική δοτική. Για τη σημασία του ἀβάσκαντος (= που να μη βασκαθεί) βλ. H. C. Youtie, ZPE 36 (1979) 75-76, και για τη χρήση του, D. Bonneau, L'apotropaïque ἀβάσκαντος en Égypte, RHR 199 (1982) 23-36.

6-7 γεινώσκιν σοι θέλω κόμισον: πολλές παπυρικές επιστολές αρχίζουν με τη φράση γινώσκειν σε θέλω (η αρχαιότερη χρήση της εντοπίζεται στο έτος 2 π.Χ. (P. Oxy. IV 743.27)· βλ. L. Eisner, σημ. στον P. Iand. II 12.2). Η σύνδεση της εισαγωγικής αυτής φράσης με προστακτική είναι περίεργη, και ίσως οφείλεται σε αυτόματη και ἀκριτη χρήση της· ο Ljungvik, ὁ.π., 91-92, έχει συλλέξει άλλες τρεις παρόμοιες περιπτώσεις.

7 καμηλάτου: για τη διαχίνηση ιδιωτικών επιστολών και δεμάτων επιστρατεύονταν κυρίως ἀτομα που μετακινούνταν λόγω επαγγέλματος, αλλά φυσικά και άλλου: ναυτικός (P. Oxy. X 1294, XII 1488), ναύτης (P. Oxy. XXXIV 2729), ὀρχηστής (P. Oxy. XIV 1676), μαχαιροφόρος (BGU IV 1079, 1095), μαχαιρᾶς (P.

Οχυ. XIV 1676), μάγειρος (PSI XIII 1331), ἀρτοκόπος (P. Tebt. II 424)· πρβ. PSI IV 299.2 (3ος αι.) τυχών [τοῦ ἀνερχομένου πρὸς ὑμᾶς· P. Oxy. I 123.3 (3ος/4ος αι.) εὐκαιρῆτις (= -θεῖς) καὶ νῦν τοῦ ἀνερχομένου πρὸς ὑμᾶς.

8 εω.ιου: από το τρίτο γράμμα σώζονται ελάχιστα ίχνη από το επάνω μέρος μιας καθέτου και το δεξί άκρο μιας οριζόντιας βάσης.

ἔχων: πρβ. 13-14 και βλ. σημ. στον στ. 4 του προηγούμενου κειμένου.

9 μάτιον: το μάτιον είναι 1/12 της αρτάβας (O. Wilcken I, σ. 751· W. E. Crum, *A Coptic Dictionary*, Oxford 1939, 213a), δηλ. περίπου δυόμισυ λίτρα.

9-10 πλακοῦτιν: ο τύπος εμφανίζεται εδώ για πρώτη φορά· για την έκπτωση του -ν- βλ. Gignac, ὁ.π., I, 116-119.

10-11 δλίγα φυνικίων: η γενική οφείλεται, υποθέτω, στις προηγούμενες γενικές ἐλαιῶν και φυνικίων.

11 οὐκ αἰδήλωσες: εδώ και στο καιράμιον (21), όπως και στο οὐκαίτι του πρώτου κειμένου (7), το αι οφείλεται σε επίδραση του καί· πρβ. P. Iand. VI 128.8 (5ος αι.) οὐκ αἰλάληκα· SPP XX 223.4-5 (6ος/7ος αι.) και οὐκ αἰθέλη (= ἔθέλει). Για την κατάληξη -σες πρβ. 12 ἐκόμισες, 25 ἐπεμψες, αλλά 17-18 ἐδήλω[σ]ας· βλ. Mandilaras, ὁ.π., § 319· Gignac, ὁ.π., II, 348-349.

12 ὅτι εἰ: για τη σύνταξη του ὅτι recitativum με πλάγια ερωτηματική πρόταση πρβ. P. Oxy. VIII 1157.23-25 (3ος αι.) γράψον μοι περὶ τῆς [ἀ]πογραφῆς ὅτι ἡ (= εἰ) ἀπεγράφου ἡ οὐ· XIV 1682.8-9 (4ος αι.) ἐπίστειλον ὅτι εἰ ἡς ἐπιδημήσασα. Το φαινόμενο το ἔχει μελετήσει ο Ljungvik, *Eranos* 27 (1929) 175-177, απ' όπου δανείζομαι και τα παραδείγματα.

16 ἐπιστόλια: βλ. Gignac, ὁ.π., I, 159.

καί: βλ. σημ. στον στ. 4 του πρώτου κειμένου.

17 μοι ... μοι: για την επανάληψη της πλάγιας πτώσης της προσωπικής αντωνυμίας, χαρακτηριστικό του δημώδους λόγου, πρβ. P. Brem. 54.3 (2ος αι.) ἄμα τῷ με ἀνελθεῖν με· 61.49-52 (2ος αι.) [πε]ρὶ σοῦ νοσοῦντός σου ἀγω[νιῶ], ἔως ἔλθω σοι ἀπαλλ[αγέν]τι σοι· P. Giss. 77.2, 7 (2ος αι.) πρὸ πάντων σε ἀσπάξε[τ]αι σε ... ὅτι σύ με ἐνδέδυκ[άς] με· P. Bon. 44.5-6 (2ος αι.) ἀλλ ἐγώ σοι ἥδη δευτέραν ἐπιστολήν σοι πέμπω· P. Oxy. XIV 1680.9-10 (3ος/4ος αι.) πολλάκις σοι δηλῶσαί σοι βούλομαι· PSI XIV 1428.7 (6ος αι.) καί τινά μοι ἔγραψέν μοι· P. Select I 155.12-14 (3ος αι.) βούλη αὐτὴν ἀσπάσαστε (= -σθαι) αὐτὴν πολλά (για το τρίτο πρόσωπο βλ. και Ljungvik, *Beiträge*, ὁ.π., 6-8).

17-18 ἀντιγραφήν ... ἐδήλω[σ]ας: η φράση πρέπει να αποτελεί σύμφυρση των φράσεων οὐδεμίαν μοι ἀντιγραφήν μοι ἐπεμψας και οὐδέν μοι δι' ἀντιγραφῆς μοι ἐδήλωσας. Η λέξη ἀντιγραφή με τη σημασία «απαντητική επιστολή» απαντά άλλη μια φορά στους παπύρους, στον P. Ross.-Georg. III 12.2-3 (6ος αι.) ἀπέκαμον γάρ [γράφ]ων ὑμῖν ἵνα διὰ τῶν ἀντιγραφῶν σημά[ν]ατέ μοι (εκτός αν τονίσουμε ἀντιγράφων).

18-19 [ἐ]κ τῆς ἐμῆς τιμῆς: το ἐμῆς είναι αντικειμενική γενική (= ἐκ τῆς

πρὸς ἐμὲ τιμῆς). Για μια παράλληλη σκέψη πρβ. BGU III 844.16-19 (1ος αι.) καλῶς δὲ ποιήσεις παρασχὼν Διοσκόρῳ χάνας ι εἰς ἐμὴν τειμήν (ο Preisigke, *Wörterbuch*, II, 601.42-44, μεταφράζει «auf meine Kosten, zu meinen Lasten», ενώ ο B. Olsson, *Papyrusbriefe aus der frühesten Römerzeit*, Uppsala 1925, 141, ορθότερα «nicht 'auf meine Rechnung' sondern 'aus Rücksicht auf mich'»).

20 ἐκ τιμῆς: «αχριβά». Πρβ. P. Oxy. XVII 2154.13 (4ος αι.), PSI I 50.14 (4ος/5ος αι.), και βλ. Ljungvik, *Eranos* 27 (1929) 179 σημ. 1. Πρβ. και Ησύχιο Ε 1722 ἔκτιμα: τὰ ἐπιτεταμένα τῇ τιμῇ.

22 λεπτοταρύχια: αντί λεπτοταριχίων (πρβ. 24 γάρου, 28 ἥλαιου). Η λέξη, που σημαίνει «μικρά παστά ψάρια», απαντά μόνον εδώ (βλ. LSJ⁹ στο λ.). Βλ. D. G. Georgacas, *Ichthyological Terms for the Sturgeon and Etymology of the International Terms Botargo, Caviar and Congeners*, Πραγμ. Ακαδ. Αθ. 43 (1978) 154-161, ιδ. 157.

22-23 τῆς οὖσης τιμῆς: πρβ. SB XII 11127.11-12 (1ος αι.) μετρητὴν ἥλαιου τῆς οὖσης τιμῆς μόν<ον> καλοῦ BGU IV 1080.20-21 (3ος αι.) τῆς οὖσης παρὰ σοὶ τιμῆς.

23 ἀβραβίδων: αντί ἀβραμίδων. Η γενική συντάσσεται με το λεπτοταρύχια. Για το ψάρι βλ. D'Arcy W. Thompson, *A Glossary of Greek Fishes*, London 1947, 1-2.

23-26 καὶ περὶ: για τη χαλαρή αυτή σύνταξη, χαρακτηριστική του δημώδους λόγου και κοινότατη στις παπυρικές επιστολές, βλ. Olsson, ὁ.π. 144 (σημ. στο 38.5f).

24 προπιναρίον: η λέξη, που πρέπει να σημαίνει κάποιο είδος λαγήνι ή πιθάρι και απαντά μόνον εδώ και στον P. Oxy. X 1297.8 (4ος αι.) προπεινάριον ἥλαιου, φαίνεται να σχετίζεται με τη λατινική popina (πρβ. LSJ⁹ στα λ. προπῖνα και προπινάριος).

γάρου: βλ. Georgacas, ὁ.π. 192-198, και για περισσότερη βιβλιογραφία, H. Cadell, *Atti dell'XI Congresso Internazionale di Papirologia*, Milano 1966, 280 σημ. 7.

26 περὶ: σφάλμα αντί παρά, που μάλλον οφείλεται στο περὶ του στ. 23.

28 κόκουμαν: λατ. cucusma· βλ. S. Daris, *Il lessico latino nel greco d'Egitto*, Barcelona 1971, 57 και 63, για τις πολλές μορφές που έχει η λέξη στα ελληνικά, και πρβ. Gignac, ὁ.π., II, 9.

Πίσω δψη: για τις οριζόντιες γραμμές στη θέση της σφραγίδας πρβ. την πίσω δψη του SPP XX 24 (2ος/3ος αι.).